

Jerzy Jendrośka

İnkişafa nəzarət mexanizmində ƏMTQ/SEQ-in yeri və səlahiyyətli orqanların və digər qurumların rolu

Azərbaycanın milli qanunvericiliyi çərşivəsində Espoo
Konvensiyası və onun SEQ üzrə Protokolunun icrası

2 mart, 2015

Bakı, Azərbaycan

EaPGREEN
Partnership for Environment and Growth

Programme carried out with the
financial assistance of the European Union

Mündəricat

- Ətraf mühitin qiymətləndirilməsi anlayışı və mənbələri
- Çoxmərhələlilik anlayışı və alternativlər
- Beynəlxalq qanunlarda ətraf mühitin qiymətləndirilməsi
- İnkişafa nəzarət mexanizminə yanaşmalar və qərar qəbulunda SEQ/ƏMTQ-in yeri
- Dövlət orqanlarının və digər qurumların rolu

Ətraf mühitin qiymətləndirilməsi anlayışının yaranması və mənbələri

- ABŞ-ın Ətraf Mühit üzrə Milli Siyasət Aktı, 1969-cı il
 - əhatə edir: planlar, proqramlar, siyasətlər, hüquqi təkliflər və konkret layihələr
 - Alternativlərin müzakirəsinin əsas rolu
 - Çoxmərhələlilik anlayışı
- Hal-hazırda ətraf mühit üzrə bütün inkişaf etmiş milli çərçivələrdə
- Avropada Beynəlxalq və ümummilli (AB) çərçivələr
 - Milli prosedurların uyğunlaşdırılması
 - Transsərhəd prosedur

Ətraf mühitin qiymətləndirilməsi anlayışı

- Ətraf mühitə əhəmiyyətli dərəcədə təsiri ola biləcək nəzərdə tutulmuş fəaliyyətlərlə əlaqəli qabaqlayıcı tədbirlər
- Əhatə dairəsi
 - Ətraf Mühitə Təsirin Qiymətləndirilməsi (ƏMTQ):
 - Fərdi layihələr
 - Strateji ekoloji qiymətləndirmə (SEQ):
 - Planlar və proqramlar
 - *Siyasətlər*
 - *Qanunvericilik*
 - Təbii yaşayış mühiti/biomüxtəliflik qiymətləndirilməsi
 - ƏMTQ və SEQ-in yaşayış mühitinə təsirlə məhdudlaşması

Ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsinin rolu

- Məlumatların toplanması
- Alternativlərin nəzərə alınması
- İqtisadi, sosial və digər məsələlərin ətraf mühit üzrə məsələlərlə inteqrasiyası
- Bərpaolunmaz təsirlərdən yan keçmək
- Prosesual vasitə
 - Məsvərətçi və ya qərarqəbuledici rol
 - Natura 2000 sahələrinə əhəmiyyətli dərəcədə mənfi təsir olan hallarında xüsusi vəziyyət

Alternativlər

- Fəaliyyət üçün
 - Məsələn: şosselər və yollar
- Fəaliyyət çərçivəsində
 - Yerləşmə (şimal və cənub yolları)
 - Texnoloji (beton və ya asfalt)
 - Yumşaldılma tədbirləri (sürət həddi və ya səs-küy)
- Variant „0”
- „Ekoloji baxımdan ən səmərəli” variant

Mərhələlərə ayırma anlayışı

- Nəqliyyat siyasəti (SEQ)
 - Magistral yollar və dəmir yolları
- Milli magistral yol proqramı (SEA)
 - Yerləşmə ilə bağlı alternativlər
- Regional/yerli torpaqlardan istifadə planı (SEQ)
 - Yerləşmə ilə bağlı alternativlər
- Əhatə edir (ƏMTQ)
 - Texnoloji və yumşaldılma ilə bağlı alternativlər

Prosesual addımlar

- Araşdırmaların aparılması və onların nəticələri haqqında məlumat
- Mərhələlər
 - Araşdırmaların aparılması
 - Qiymətləndirmə sənədlərinin təqdim olunması
 - **Qərarqəbulunda qiymətləndirmənin nəticələrinin nəzərə alınması**
 - Səbəblərini göstərməklə qərar barədə məlumatın verilməsi
- Məcburi elementlər (müxtəlif mərhələlərdə)
 - Ekologiya, ətraf mühit üzrə səlahiyyətli qurumlarla məsləhətləşmə
 - İctimai iştirak
- Transsərhəd məsləhətləşmə (müvafiq hallarda)

SEQ və ƏMTQ

- Prosesual oxşarlıqlar
- Qiymətləndirmənin əhatə dairəsi
 - ƏMTQ-də fiziki təsirin SEQ-də ətraf mühitlə bağlı məqsədlərə nail olunmasının qarşılaşdırılması
 - Daha geniş miqyas və dəqiqliyi daha az olan məlumatlar
- Prosedurda oynadığı rol: ƏMTQ-ni hazırlayanlarla SEQ-də planlaşdırma agentliklərinin qarşılaşdırılması (bax. Ümumi Təlimat)
- Hüquqi çərçivə
 - Ayrı-ayrı sxemlər üzrə ƏMTQ və SEQ-ı dair bir qanun –**BƏLi**
 - ƏMTQ və SEQ üçün bir sxem – **XEYR**

Ətraf mühit üzrə sənədlər

- Müxtəlif adlar (hesabat, bəyanat, araşdırma)
- Məcburi elementlər
 - Fəaliyyətin təsviri
 - Təsirə məruz qala biləcək ətraf mühitin təsviri
 - Alternativlər
 - Təsirin təsviri
 - Yumşaldılma tədbirləri
 - Məlumatlardakı boşluqlar
 - Qeyri-texniki icmal

Beynəlxalq qanunlarda ətraf mühitin qiymətləndirilməsi-ümumi prinsiplər

- Beynəlxalq qanunların ümumi prinsipləri
 - “Trail Smelter” işi – arbitraj məhkəməsi
 - “Nagymaros-Gabcikovo” işi – ICJ
 - “Pulp Mill” işi - ICJ
- Ətraf mühit və İnkişaf üzrə Rio Bəyannaməsi
 - İnteqrasiya prinsipi –Prinsip 4
 - Ətraf mühit üzrə qiymətləndirmə –Prinsip 17
 - Transsərhəd ekoloji zərər üçün məsuliyyət daşıma-Prinsip 2
 - Transsərhəd prosedur (Prinsiplər 18 və 19)

Beynəlxalq qanunlarda ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsi

- Tətbiqi

- əsasən təbii sərvətlərdən istifadə ilə əlaqədar razılaşmalar

- 2 xüsusi razılaşma:

- Transsərhəd ƏMTQ üzrə Konvensiya (Espoo) 1991

- 2003-cü il tarixli SEQ Protokolu

- Rolu

- milli prosedurların uyğunlaşdırılması

- Transsərhəd prosedur

Tehran Konvensiyası

- Maddə 13. Ətraf mühitlə bağlı fəvqəladə hallar
 - 2. Profilaktik və hazırlıq tədbirlərinin icrası üçün Razılaşmanın Tərəflərindən biri öz yurisdiksiyası çərçivəsində fəvqəladə halların yaranmasına səbəb ola biləcək zərərli fəaliyyət növləri barədə məlumatlandırmalıdır. Razılaşmanın Tərəfləri zərərli fəaliyyət sahələri üzrə ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsi və risk azaltma tədbirləri həyata keçirmək barədə razılığa gəlməlidirlər.
- Maddə 17. Ətraf Mühitə Təsirin Qiymətləndirilməsi
 - 1. Razılaşmanın hər bir Tərəfi Xəzər dənizinin ekologiyasına əhəmiyyətli dərəcədə mənfi təsir göstərə biləcək istənilən planlaşdırılmış fəaliyyətin ətraf mühitə təsir qiymətləndirilməsi ilə əlaqədə müvafiq tədbirləri həyata keçirməsi mütləqdir.

ƏMTQ və digər əlaqəli alətlər

- ƏMTQ və SEQ
 - BMT-nin Avropa İqtisadi Komissiyası SEQ Protokolu
 - AB ƏMTQ Direktivi
- ƏMTQ və Təbii Yaşayış Mühitinin Qiymətləndirilməsi
 - Biolojimüxtəliflik Konvensiyası, 1992 –maddə 14 və Təlimatlar 2002-ci ildə Haaqada TF 6-da qəbul edilmişdir.
 - AB Təbii Yaşayış Mühiti Direktivi
- ƏMTQ və sənaye sahələrində baş verən qəzalar
 - Sənaye sahələrində baş verən qəzaların transsərhəd təsirlərinə dair BMT-nin Avropa İqtisadi Komissiyasının Konvensiyası
 - AB Seveso III Direktivi

Avropada hüquqi çərçivələrin hazırlanması

- ƏMTQ Direktivi 1985 – layihələrin təsiri
- Espoo Konvensiyası 1991 – layihələrin transsərhəd təsiri
- Yaşayış mühiti Direktivi 1992 – mühafizə olunan yaşayış mühitlərinə (Natura 2000 sahələri) dair plan, proqram və layihələrin təsiri
- SEQ Direktivi 2001 – plan və proqramların təsiri
- Kiev SEQ Protokolu 2003 - plan və proqramların transsərhəd təsiri

İnkişafa nəzarət mexanizmi

- Strateji qərarlar (SEQ)
 - Siyasətlər
 - Proqramlar
 - Planlar
- Spesifik yerlərdə (ƏMTQ) spesifik fəaliyyətlərin/layihələrin icrasına icazə verən fərdi qərarlar

ƏMTQ və AB-də inkişafa nəzarət prosedurları-səciyyəvi nümunələr

- Mövcud hazırlıq proseslərinə razılıq prosedurlarına inteqrasiya
 - Yenidənqurma/yerləşdirmə qərarları və inşaat/tikinti üçün icazələr
 - Nümunələr: Britaniya, Almaniya, Polşa (2009-cu ildən əvvəl)
- Xüsusi prosedurlar
 - Ətraf mühit üzrə (ƏMTQ) qərarlar
 - Nümunələr: Bolqariya, Çexiya Respublikası, Macarıstan, Rumıniya, Slovakiya, Litva, Polşa (2009-cu ildən bəri)

Development control procedures for specific projects - typical structure in EU

- ƏMTQ üzrə qərar
- Yerləşdirmə qərarı/planlaşdırma üzrə icazə
- Tikinti/inşaat üçün icazə
- Çirklənməyə nəzarət (IPPC) icazə və ya resurslardan istifadə qərarları (məsələn, sudan istifadə üçün icazə, dağ-mədən işləri üçün lisenziya, nüvə üçün icazə)
- Hallar
 - çoxsaylı qərar qəbulu (C-416/10, Križan)
 - əsas və icraçı qərar - C-201/02 (Delena Wells)
 - ƏMTQ-nin təkrarlanması üçün tələb - Billur Saray/Ağ şəhər (C-508/03), Barker (C-290/03)

Səlahiyyətli dövlət orqanlarının qərar qəbulunda rolu

- Strateji qərarlar (SEQ)
 - Planlaşdırıcı orqan-strateji sənəd qəbulu səlahiyyəti olan qurum
 - Ətraf mühit/səhiyyə üzrə səlahiyyətli orqanlar
- Xüsusi layihələr (ƏMTQ)
 - Səlahiyyətli orqan-hazırlıq/başlamaqla bağlı məsələlərə razılıq verən
 - Ətraf mühit/səhiyyə üzrə səlahiyyətli orqanlar

ƏMTQ-də Layihə təşəbbüskarı və səlahiyyətli orqanlar

- (b) ƏMTQ-də “təşəbbüskar”
 - Özəl layihənin icrasına başlamaq üçün layihənin başladılmasına icazə vermək səlahiyyətinə malik olan dövlət orqanına müraciət edən
- (f) “səlahiyyətli orqan (lar)”
 - Üzv Dövlətlər tərəfindən bu Direktivdən (ƏMTQ Direktivi) irəli gələn vəzifələrin icrası üçün məsuliyyət daşıyan
 - Tərəf tərəfindən təklif olunan fəaliyyət (Espoo Konvensiyası) ilə əlaqəli qərarqəbuletmə səlahiyyətləti olan
 - Adətən:şəhərsalma/tikinti üzrə ümumi səlahiyyətləri olan yerli və regional orqanlar
 - Bəzən:energetika, resurslardan istifadə sahələri üzrə ixtisaslaşmış səlahiyyətli orqanlar

Hazırlığa/başlamağa razılıq

- Hazırlığa/başlamağa razılıq anlayışı dedikdə (ƏMTQ Direktivi maddə 1.2 (c)):
 - Layihə təşəbbüskarına layihəni başlamaq barədə səlahiyyətli orqan və ya orqanlar tərəfindən verilən qərar
- Hazırlığa/başlamağa razılıq =
 - „son qərar” (Espoo)
 - “təklif olunan fəaliyyətlərə başlamaq barədə qərar” (Orxus)
- Mütləq şəkildə olmalıdır:
 - Məcburi (İş 96/81 Komissiya v. Niderland)
 - Yazılı şəkildə ifadə olunmayan razılaşmaların olmaması -C-360/87 və C-230/00 (AK vs Belçika)

Hazırlıq/başlamaqla bağlı razılıq qərarı – maddə 8 – 9a

ƏMTQ Direktivi

- Əsaslandırılmış qərar (etibarlılıq- maddə 8a.6.)
- Qiymətləndirmənin nəticələrinin nəzərə alınması
 - ƏMTQ hesabatı
 - ətraf mühit üzrə orqanlara məsləhətləşmə
 - Transsərhəd məsləhətləşmə
 - İctimai iştirak
- Səbəblərin göstərilməsi tələbi
- Məlumatlandırmaq, qərarlar barədə məlumat vermək tələbi
 - əlaqədar ictimaiyyət və səlahiyyətli orqanlar
 - təsirə məruz qalan tərəf